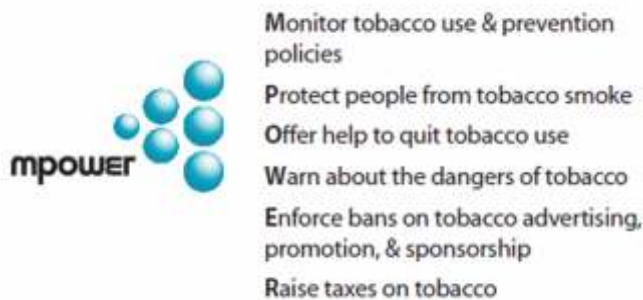


## Циљеви

Истраживање употребе дувана у Србији (*The Global Youth Tobacco Survey – GYTS*), део је Глобалног истраживања дувана (*Global Tobacco Surveillance System – GTSS*), и представља стандард за систематско праћење употребе дувана код младих (пушења и бездимног дувана), као и за праћење кључних показатеља контроле дувана.

Истраживање употребе дувана код младих је студија пресека на репрезентативном узорку свих школа у Србији у разредима које похађају ученици стари 13–15 године. У истраживању се користе стандардни упитник, план за избор узорка и протокол за сакупљање података. Тиме се помаже државама да испуне своје обавезе према Оквирној конвенцији о контроли дувана Светске здравствене организације (СЗО) да би се добили упоредиви подаци како у земљи тако и са другим државама. СЗО је сачинила пакет мера назван MPOWER, чијом се применом смањује тражња за дуванским производима, садржаним у Оквирној конвенцији о контроли дувана:



## Метод рада

Глобално истраживање употребе дувана код младих користи стандардизовану методологију која укључује двоетапни узорак школа изабраних пропорционално броју ученика. Разреди у изабраним школама бирају се методом случајног избора; сви ученици у изабраним разредима учествују у истраживању. У истраживању се употребљава стандардни основни упитник, као и додатна факултативна питања која државама омогућавају прилагођавање упитника како би мерили и пратили кључне показатеље контроле дувана.

Упитником су обрађена следећа поглавља: употреба дувана (за пушење и бездимни дуван), престанак пушења, изложеност дуванском диму, медијске поруке против употреба дувана и рекламирања дуванских производа, приступачност и доступност дуванских производа и знање и понашање у вези са дуваном. Ученици сами попуњавају упитник користећи листиће на којима закрне одговоре који се скенирају. Упитник је анониман како би се омогућила поверљивост података.

Институт за јавно здравље Србије спровео је истраживање у Србији 2017. године. Укупна стопа одговора била је 52,2%. Укупно је у истраживању учествовао 3861 ученик VII и VIII разреда основне школе и I разреда средње школе, а међу њима је 3362 ученика имало 13–15 година, и њихови резултати се овде приказују.

## Најзначајнији резултати

### УПОТРЕБА ДУВАНА

- 16,5 % дечака, 15,9% девојчица, укупно 16,2% ученика користи сада било који дувански производ.
- 15,5% дечака, 15,2% девојчица, укупно 15,3% ученика сада пуше дуван.
- 10,9% дечака, 11,2% девојчица, укупно 11,0% ученика сада пуши цигарете.
- 9,2% дечака, 8,7% девојчица, укупно 9,0% ученика сада пуши наргиле/водену лулу/шишу.

### ЕЛЕКТРОНСКЕ ЦИГАРЕТЕ

- 7,6% дечака, 4,8% девојчица, укупно 6,2% ученика сада користи електронске цигарете.

### ПРЕСТАНАК ПУШЕЊА

- 6 од 10 садашњих пушача покушало је да престане са пушењем у претходних 12 месеци.
- 4 од 10 садашњих пушача жели да престане са пушењем.

### ИЗЛОЖЕНОСТ ДУВАНСКОМ ДИМУ

- 58,9% ученика било је изложено дуванском диму у својој кући.
- 58,3% ученика било је изложено дуванском диму на затвореним јавним местима.

### ПРИСТУПАЧНОСТ И ДОСТУПНОСТ

- 70,4% оних који сада пуше купује цигарете у само-послугама, продавницама, код уличних продаваца и у киосцима.
- 82,6% оних ученика који купују цигарете није било спречено да их купи због својих година.

### МЕДИЈИ

- 5 од 10 ученика приметило је поруке против употребе дувана у медијима.
- 5 од 10 ученика приметило је рекламирање цигарета или њихову промоцију на месту њихове продаје.
- 1 од 10 ученика има неки производ са знаком дуванског производа.

### ЗНАЊЕ И ПОНАШАЊЕ

- 61,5% ученика чврсто верује да је дувански дим који потиче од других особа штетан за њихово здравље.
- 82,2% ученика подржава забрану пушења у затвореним јавним местима.

## УПОТРЕБА ДУВАНА

ПУШЕЊЕ ДУВАНА	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Сада пуше дуван <sup>1</sup>	15,3	15,5	15,2
Сада пуше цигарете <sup>2</sup>	11,0	10,9	11,2
Често пуше цигарете <sup>3</sup>	4,2	4,6	3,9
Сада пуше неки други дувански производ <sup>4</sup>	7,1	7,5	6,7
Бар једном пушили дуван <sup>5</sup>	41,7	41,9	41,3
Бар једном пушили цигарете <sup>6</sup>	36,8	36,6	36,8
Бар једном пушили неки други дувански производ <sup>7</sup>	17,7	18,7	16,5
Сада пуше наргиле/водену лулу/шишу <sup>8</sup>	9,0	9,2	8,7
Бар једном пушили наргиле/водену лулу/шишу <sup>9</sup>	14,5	14,6	14,4

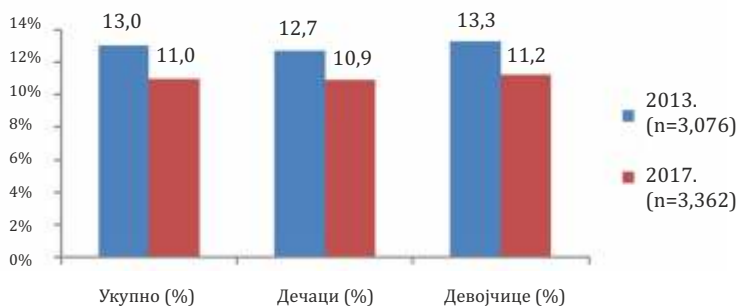
## КОРИСТИЛИ БИЛО КОЈИ ДУВАНСКИ ПРОИЗВОД (за пушење и/или бездимни)

Сада користе дуван <sup>10</sup>	16,2	16,5	15,9
Бар једном користили дуван <sup>11</sup>	43,2	43,3	43,0

## СКЛОНИ ПУШЕЊУ

Никада нису користили дуван, али су подложни употреби дувана у будућности <sup>12</sup>	16,5	14,5	18,4
Никада нису користили дуван, али мисле да би могли уживати у пушењу цигарета <sup>13</sup>	4,5	5,1	3,8

Процент пушача међу ученицима  
старости 13–15 година --  
Србија, GYTS 2013.–2017.



## ЕЛЕКТРОНСКЕ ЦИГАРЕТЕ

	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Сада користе електронске цигарете <sup>14</sup>	6,2	7,6	4,8*

## ПРЕСТАНАК ПУШЕЊА

	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Садашњи пушачи који су покушали да престану са пушењем у претходних 12 месеци	61,0	60,8	61,0
Садашњи пушачи који желе да прекину са пушењем одмах	41,2	40,8	41,7
Садашњи пушачи који мисле да би могли да престану да пуше ако би желели	84,3	83,1	85,5
Садашњи пушачи који су било када добили помоћ/савет за престанак пушења у оквиру неког програма или од стручњака	11,3	11,8	10,1

## ИЗЛОЖЕНОСТ ДУВАНСКОМ ДИМУ

	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Изложеност дуванском диму у кући <sup>15</sup>	58,9	54,1	63,5*
Изложеност дуванском диму у затвореним јавним местима <sup>15</sup>	58,3	53,2	63,3*
Изложеност дуванском диму на отвореном јавном месту <sup>15</sup>	62,1	56,3	67,9*
Ученици који су видели неку особу да пуши у школској згради или у школском дворишту <sup>16</sup>	62,4	60,6	64,0*

## ПРИСТУПАЧНОСТ И ДОСТУПНОСТ

	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Садашњи пушачи који купују цигарете у самопослузи, продавници, код уличног продавца или на киоску <sup>17</sup>	70,4	75,3	66,1
Садашњи пушачи који нису спречени да купе цигарете због својих година <sup>18</sup>	82,6	78,1	87,5*
Садашњи пушачи који су купили цигарете на комад <sup>19</sup>	10,7	10,6	10,9

## МЕДИЈИ

РЕКЛАМИРАЊЕ ДУВАНСКИХ ПРОИЗВОДА	УКУПНО (%)	ДЕЧАЦИ (%)	ДЕВОЈЧИЦЕ (%)
Ученици који су приметили рекламирање или промоцију дувана на месту продаје <sup>20</sup>	54,0	54,8	53,2

Ученици који су видели да се на телевизији, видео снимцима или филмовима користи дуван<sup>21</sup>

Ученици којима су представници фабрика дувана понудили бесплатне дуванске производе

Ученици који имају неки производ са знаком дуванског производа

## ПОРУКЕ ПРОТИВ УПОТРЕБЕ ДУВАНА

Ученици који су уочили поруке против употребе дувана<sup>6</sup>

Студенти који су учили поруке против употребе дувана на спортским или другим друштвеним догађајима<sup>22</sup>

Садашњи пушачи који размишљају да прекину због здравствених упозорења на дуванским производима<sup>23</sup>

Ученици који су у последњих 12 месеци у школи учили о опасностима због употребе дувана

## ЗНАЊЕ И ПОНАШАЊЕ

Ученици који чврсто верују да је тешко прекинути када се једном почне са пушењем дувана

Ученици који мисле да пушење дувана помаже људима да се осећају пријатније на прославама, забавама и друштвеним окупљањима

Ученици који чврсто верују да је пушење дувана других особа штетно за њих

Ученици који подржавају забрану пушења у затвореним јавним местима

Ученици који подржавају забрану пушења на отвореним јавним местима

<sup>1</sup> Пушили дуван бар једном у претходних 30 дана. <sup>2</sup> Пушили цигарете бар једном у претходних 30 дана. <sup>3</sup> Пушили цигарете 20 и више дана у претходних 30 дана. <sup>4</sup> Пушили други дуван сем цигарета бар једном у претходних 30 дана. <sup>5</sup> Пушили бар једном неки дувански производ, бар један или два дима. <sup>6</sup> Пушили у било које време цигарете, бар један или два дима. <sup>7</sup> Пушили у било које време дуван сем цигарета, макар један или два дима. <sup>8</sup> Сада пуше наргиле/водену лулу/шишу. <sup>9</sup> Пушили у било које време наргиле/водену лулу/шишу. <sup>10</sup> Пушили дуван, неку другу врсту дувана и/или користили бездимни дуван бар једном у претходних 30 дана. <sup>11</sup> Бар једном пушили дуван и/или користили бездимни дуван. <sup>12</sup> Склони да у будућности користе дуван су они који су одговорили: „Да, сигурно хоћу“, „Да, вероватно хоћу“ или „Не, вероватно нећу“ да користе дуван ако их најбољи другови понуде и они који су одговорили „Да, сигурно хоћу“, „Да, вероватно хоћу“ или „Не, вероватно нећу“ да користим дуван у следећих 12 месеци. <sup>13</sup> Они који су одговорили „Слажем се“ или „Веома се слажем“ са изјавом: „Мислим да бих могао да уживам у пушењу цигарета“. <sup>14</sup> Користили електронску цигарету бар једном у претходних 30 дана. Садашње коришћење електронске цигарете утврђено је засебно од пушења цигарета и других дуванских производа и бездимног дувана у претходних 30 дана. <sup>15</sup> У току претходних 7 дана. <sup>16</sup> У току претходних 30 дана. <sup>17</sup> Продајно место на коме су садашњи пушачи последњи пут купили цигарете у претходних 30 дана. <sup>18</sup> Од оних који су покушали да купе цигарете у претходних 30 дана. <sup>19</sup> На основу последње куповине од оних који су купили цигарете у претходних 30 дана. <sup>20</sup> Од оних који су били на месту продаје у последњих 30 дана. <sup>21</sup> Од оних који су гледали телевизију, видео снимке или филмове у претходних 30 дана. <sup>22</sup> Од оних који су били на спортској или другој манифестацији у последњих 30 дана. <sup>23</sup> Од оних који су учили здравствена упозорења на пакицима цигарета у претходних 30 дана.

**НАПОМЕНА:** Подаци су репрезентативни на националном нивоу за све ученике старости 13–15 година уписане у школу. Због ниске стопе одговора (<60%), подаци нису пондерисани. Проценти изражавају преваленцију сваког показатеља у свакој групи, а не дистрибуцију у групама.

--Проценте заснована на нестандардизованом броју случајева испод 35 нису приказане.

\*Поређења по полу су сигнификантна на нивоу  $p < 0,05$ .